

TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİNİN VIII. MİLLİ EĞİTİM ŞURASI BAŞKANLIĞINA SUNDUĞU, OKUL KÜTÜPHANELERİNE İLİŞKİN MUTİRA

VIII. Millî Eğitim Şurası Başkanlığına Millî Eğitim Bakanlığı A n k a r a

Millî Eğitimimizin ayrılmaz bir parçası olan kütüphaneciliğimizin meslek kuruluşu ve Türk Kütüphanecilerinin temsilcisi olan Türk Kütüphaneciler Derneği, eğitimi en önemli kademelerinden biri olan öğretimde reform yapılmasını ön-gören VIII. Millî Eğitim Şurası çalışmalarının olumlu ve Türk ulusuna yararlı sonuçlar vermesi dileğiyle, bu reformun en önemli unsurlarından birini teşkil edeceğine inandığı okul kütüphaneleri ile ilgili görüş ve tekliflerini Şûra üyelerinin bilgisine sunmayı bir yurt görevi saymıştır. Bu görüş ve tekliflerimizin Şûranın sayın üyelerince de benimseneceğine ve bu takdirde reformun amacına daha kolay ve etkin bir şekilde ulaşacağına inanıyoruz.

VIII. Millî Eğitim Şurası, «Okul kütüphanesi» şeklinde ifade olunan bir bütü-nün yalnız bir ünitesi teşkil etse bile, orta öğretim kütüphanesini benimsemekle, gerek eğitim gerekse kütüphanecilik meselemize hayati bir açıdan eğilmiş olmak-tadır. Daha önceki yıllarda V. Millî Eğitim Şurası ve özellikle bundan önceki Şûra çalışma konuları arasında kütüphaneciliğimizin pek çok meselesi tartışılmış, bunlardan geriye hayli belge kalmıştır. Bu arada VII. Millî Eğitim Şurasına ait hazırlık dökümanları arasındaki İlk Öğretim Komitesi Raporu ve On yıllık Plân ile Orta Öğretim Komitesi Raporu ve son olarak Yedinci Millî Eğitim Şurası Çalışma Esasları, Konular ve Kararlar başlıklı kaynaklar sayılabilir. VIII. Millî Eğitim Şurası'nın daha önemli yanı, konuyu belli bir çerçeve içinde ve derinli-ğine inceleme fırsatına sahip oluşudur. Bu itibarla, verilecek kararları, bunların başarıyla uygulanması halinde belli bir öğretim kademesini de aşan; kısacası, okul kütüphanelerimizi bütünü ile etkileyici bir kapsamda saymak yanlış olma-yacaktır.

Orta öğretim kütüphaneleri şüphesiz tek başına bir sorun değildir. Bunlar, ilkokuldan başlayarak yüksek öğretime kadar uzanan zincirin bir halkasını mey-dana getirirler. Bu bakımdan meselenin önce «okul kütüphanesi» ne ilişkin esas-lar uyarınca incelenmesi gerekir. Orta öğretim kütüphanesine özgü ayırıcı nite-likteki meseleler ise, ancak, önceden hazırlanmış bir ortamda çözümlenme im-kânı bulabilir.

Okul kütüphanesi olarak nitelenen bütünü anlam ve önemini araştırmada, hareket noktası olarak, Türk millî eğitiminin yöneldiği hedefi ve dayandığı de-ğer ölçülerini almak zarureti vardır. Bu hedef ve değer ölçüleri, kısaca «eği-tim ilke ve amaçları» şeklinde formüle edilmiş bulunuyor. Okul kütüphanesini, seviyesi ne olursa olsun, eğitim işleminde vazgeçilmez duruma getiren, onu her zamankinden daha aktif, yaratıcı ve sorumlu kılan, söz konusu ölçülerdir. Okulla kütüphane arasındaki bu kaçınılmaz ilişki, bilindiği gibi, çağdaş eğitimi karak-terize eden, birey için, birey'e dayalı öğretim anlayışından doğar. Öğrenciyi daha

mantiki ve insani açıdan yetiştiren ve değerlendiren; ondaki bilgi, yetenek ve davranışlar üzerine kurulu bir öğretim şeklinin okulun iç yapısında gerektirdiği değişiklikler, büyük ölçüde, ancak fonksiyonel bir kütüphane sisteminin sağlayabileceği organize materyal topluluğu, öğreticiliği bilinçli bir rehberlik yoluyla gerçekleştiren kütüphaneci kadrosu ve birey'in iç dünyasına uygun bir atmosferle karşılanabilir.

Okul kütüphaneleri, eğitim ilke ve amaçlarına ulaşılmasını mümkün kılacak hizmetlerin yanı sıra, bağlı bulunduğu öğretim kuruluşunun yöneldiği farklı ve çaha özel hedeflerin gerçekleşmesinde de görev alacaktır. Gerek eğitimin bir bütün olarak gözettiği, gerekse farklı okullarda niteliği değişebilen amaçların mahiyet ve çeşitliliği, günümüz okul kütüphanelerini büyük bir sorumlulukla karşı karşıya getirmiştir. Buna karşılık, okul kütüphanelerimizin içinde bulunduğu şartların böyle bir sorumluluğun karşılanmasına imkân verecek nitelikte olmadığı ortadadır. Okul kütüphanelerimizi ilgilendiren temel nitelikte bazı meselelerle ilgili görüşler şöyle özetlenebilir :

Yönetim ve Denetim. — — Okul kütüphanelerimizi etkileyen faktörlerin başında hiç şüphesiz, bunların kuruluş, yönetim ve denetim tarzı geliyor. Bu kütüphaneler, ilk iki durumda, tamamen ait oldukları kuruluşun insiyatifine bırakılmıştır. Orta dereceli okul kütüphanelerinin varlık ve çalışmalarını düzenlemek amacıyla 1959'da çıkarılmış bulunan **Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği'nin**, ne kuruluş, ne de yönetim bakımından, işlek bir mekanizma getirdiği söylenemez. Gerçekten de, sür'atle artan öğrenci kitlesine yer sağlama endişesinin pek çok idariye kütüphaneden önce sınıf sağlamayı düşündüğü, hatta bu yüzden bazı okullarda laboratuvar ve kütüphanelerin dahi dağıtıldığı bir ortamda ciddi bir kuruluş ve yönetimden söz etme imkânı yoktur. Okul yapıları planlanırken geleceğin ihtiyaçlarını da karşılayacak kapasitede kütüphanelere yer verilmesi yukarıda belirtilen sebeple önem kazanmış bulunuyor. Yine yönetimi ilgilendiren esaslı bir faktör olarak personel konusu gelmektedir ki, okul kütüphanelerinde görevli, fakat çoklukla asıl işleri dışında, okulun diğer hizmetlerinde kullanıldığı görülen bu kadro ile, değil asıl kütüphane hizmetlerini vermek, günlük işler çahi aksayagelmıştır.

Okul kütüphanelerinin içinde bulunduğu ve yan tesirlerle ortaya çıktığı anlaşılan bugünkü durumu, ancak merkezi bir yönetim tarzı düzeltebilir. Bazen ilgisizlik, genellikle de imkânsızlıktan doğan bir psikoloji ile, adeta sahipsiz bırakılan ilk, orta, hatta teknik öğretim kütüphanelerinin, mevcut uygulamanın aksine, kuruluş, yönetim ve teknik hizmetler ile denetim yönünden, ya Milli Eğitim Bakanlığı içinde teşkil olunacak bağımsız bir «Okul Kütüphaneleri Müdürlüğü»nün, ya da Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne bağlı bir şube müdürlüğünün sorumluluğuna verilmesi yerinde olur. Anılan müdürlük, yerleşme ve okuyucu hizmetleri konusunda okulun bağlı bulunduğu genel müdürlükle işbirliği halinde, fakat bütçe ve personel yönünden kendi insiyatifi ile hareket edebilmelidir.

Etkili ve yaratıcı bir kontrol sağlanabilmesi için de, okul kütüphanelerinin, özellikle bu iş için görevlendirilmiş kütüphaneci müfettişler tarafından denetlenmesi şarttır.

Organizasyon yahut Sistem Yetersizliđi. — — Bu merkezi yönetim altında çözümlenmesi daha çabuk ve kolay olan bir mesele karakteri taşımakla birlikte, bugüne kadar edinilmiş tecrübelerin ışığında şöyle bir teklifte bulunmayı yararlı görürüz : İlkokul kütüphaneleri, merkezi bir kütüphane ile bunun periyodik aralıklarla sürekli olarak besleyeceği sınıf koleksiyonlarından oluşacaktır. Orta dereceli okullarda ise, merkezi kütüphane sınıf koleksiyonları yerine bu defa, meselâ fen, dil, sosyal bilgiler veya herhangi bir başka konuda kurulması gereken lâboratuvar veya atelyede bulundurulacak koleksiyonların organizatör veya yöneticisi gibi hareket eder. Böyle bir sistemin işleme ve diğer harcamalardan sağladığı ekonomi bir yana, yeterli bir hizmet programı ve kütüphane eğitimi için de gerekli olduğu kesinlikle anlaşılmıştır.

Materyal Seçimi. — — Mahiyeti icabı her tür kütüphane yönünden hayati önem taşıyan bu işlemin devlet için büyük bir harcama konusu olması yönünden de titizlikle eleştirilmesi gerekir. Devlete yüklediği mali külfet bir an için unutulsa bile, okul kütüphanelerine bugüne kadar gönderilmiş olan materyal, bu kuruluşların, amaç ve fonksiyonları ile bağdaşmayan yayınlarla dolup taşması gibi bir sonuç doğurmuş bulunuyor. Bu itibarla materyal seçimi konusunun öncelikle ele alınmasında iki yönlü yarar vardır.

Bu konuda ilk çare olarak, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü bünyesi içinde, çocuk ve gençlik edebiyatını değerlendiren bir komisyon kurulması düşünülebilir. Sözü edilen komisyonda, eğitimcilerin yanı sıra psikolog, sosyolog ve kütüphanecilik uzmanlarının bulundurulması, geniş bir alanda ve daha verimli bir seçim gücü sağlar. Elde, materyal seçimine yön verecek ve geçerlikleri titizlikle denemiş standartların bulunmaması, ne kadar iyi niyetli hareket edilirse edilsin, sonucu büyük ölçüde zaafa uğratabilecek güçtedir. Devlet kötü eserler okuma alışkanlığını önleme, milli ve insani duyguları geliştirme imkânını, okul kütüphanelerinde bir kısmı belirtilen sebepler, seçim işini sıhhatli ve organize şekilde yürütecek bir sisteme olan ihtiyacı göstermeğe yeter niteliktedir.

Öğretici Kadroda Kütüphane kavramı. — — Öğretmen kitlesinin kütüphane anlayış ve tecrübesi okul kütüphanesi meselesi içinde başlı başına bir etken niteliği gösterir. Okullar ne kadar iyi organize edilmiş kütüphanelere sahip olursa olsunlar, öğretmen bu konuda isteksiz veya öğrencisini kütüphaneye sistemli bir şekilde yöneltme bilincine sahip değilse, bu yoldaki çabalar başarısız kalır. Öğretmenin bu alandaki davranışı ise, genellikle bizzat kendi yetişme şartlarının sonucu olacaktır. Gerek öğrencilik, gerekse mesleğe hazırlık döneminde kütüphaneleri kullanma ve onun sağladığı hizmetlerden yararlanma ihtiyacını duymayan daha doğrusu kendisine bu ihtiyaç duyurulmamış bir öğretici kitle, herhalde, farklı bir anlayışla hareket etmez. Şu halde, ilk elde öğretmen yetiştiren kuruluşların hepsinde, ders programlarını bir kere de bu açıdan gözden geçirme zarureti vardır. Bu okullarda kütüphanecilik dersleri herhangi bir meslek dersi kadar gerekli; hattâ, bütün ders konularının işleme ve ifadesinde kullanılacak anahtarları vermek bakımından, mecburi ve ön şart niteliğinde bir ders durumundadır. Böylece, hem öğretmenlerin daha zengin bir materyal ortamında hareket etmeleri, hem de hayat boyu sürecek eğitimde kütüphaneyi öğrencilerine bir anahtar olarak telkin etmeleri sağlanmış olur. Yukarıda belirtilen hususlarla bir-

likte bu faktörün de, fonksiyonel bir okul kütüphanesi yaratma bakımından ve dolayısıyla, eğitimde yeterlik sağlamak için, kaçınılmaz bir şart olduğu muhakkaktır

Öğretmen yetiştiren okullara kütüphanecilik dersleri konulmasının, yukarıda belirtilmeğe çalışılan kütüphane personeli ihtiyacına karşılık verme imkânını sağlayabileceğini de belirtmek yerinde olur. Kütüphanecilik bilgileriyle donatılmış öğretmenlerin okul kütüphanesinin daha iyi hizmet vermelerini sağlamada oynayacakları önemli rolü dikkate almak gerektiği kanısındayız.

Çağdaş eğitim düzeyine ulaşabilmek için program, öğretim tekniği ve materyal anlayışı ile öğretmen yetiştiren kuruluşlarını zaman zaman gözden geçiren Türkiye'nin hala yeni çözüm yolları aramasında, okul kütüphanesi gerçeğinin anlaşılmanış ve eğitim politikamız içindeki yerinin belirtilmemiş olmasının da rolü büyüktür, sanırız. Eğitim hayatımızın başlıca şikayet konularından birisi, çok öğretim çabasına karşılık az eğitim gerçeğidir. Bir başka deyişle bu, okullarımızda yaratıcı öğretim şartlarının bulunmayışını ve araştırmacı kuşaklar yetiştirilmesinde ortaya koyar.

Son olarak, öncelikle eğitim anlayışımızdaki bir boşluğu gidermek üzere, okul kütüphanesini bu anlayışın temel unsurlarından sayan bir eğitim-öğretim uygulamasına olan ihtiyacı belirtmek isteriz.

TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ

Adına

Dr. Necmeddin Sefercioğlu

Genel Başkan